

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра терапії, фармакології, клінічної діагностики та хімії

**«Затверджую»
Завідувач кафедри
Л.Г. Улько
«08» 09 2020 р.**

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
(СИЛАБУС)**

**ОК 18. Етологія та благополуччя стада
(шифр і назва навчальної дисципліни)**

**Спеціальність: 211 Ветеринарна медицина
Освітня програма: «Ветеринарна медицина»**

Факультет: ветеринарної медицини

Суми, 2020- 2021 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Етологія та благополуччя стада» для студентів за спеціальністю 211 Ветеринарна медицина

Розробники:

Д.в.н., професор
Д.в.н., професор

(Шкромада О.І.)
(Улько Л.Г.)

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри терапії, фармакології, клінічної діагностики та хімії

Протокол від "3" травня 2020 року № 14

Завідувач кафедри (Улько Л.Г.)

Погоджено:

Гарант освітньої програми (Улько Л.Г.)

Декан факультету (Нечипоренко О.Л.)

Методист відділу якості освіти,
ліцензування та акредитації

Н.М. Тарасенко

Зареєстровано в електронній базі: дата: 06.07. 2020 р.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 21 Ветеринарна медицина	Нормативна	
Модулів – 2	Спеціальність: 211 <u>Ветеринарна медицина</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів: 2		2020-2021-й	
		Курс 2	
		Семестр	
		3	
Загальна кількість годин - 90		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента - 3	Освітній ступінь магістр	__14__ год.	__ год.
		Практичні, семінарські	
		__ год.	__ год.
		Лабораторні	
		__30__ год.	-
		Самостійна робота	
		__46__ год.	__ год.
		Вид контролю:	
		зал	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%): (30/45)

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета:

Ознайомлення студентів із концепцією благополуччя тварин та відповідні зобов'язання, що накладаються на власника, осіб, що обслуговують тварин, ветеринарного лікаря та інших осіб, що працюють з тваринами;

Завдання:

Розуміння студентом того, що на тварині відображаються умови, в яких вона живе. Благополуччя тварини забезпечується, якщо вона здорова, перебуває в комфортних та безпечних умовах, добре годується, може поводитись природно, не страждає від неприємних станів таких, як біль, страх та стрес.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Знати: знати, де знайти актуальну та надійну інформацію щодо місцевого, національного, міжнародного регламенту та стандартів відносно благополуччя тварин, що описує гуманні методи тваринництва, транспортування, забою для споживання в їжу та з метою контролю хвороб.

Вміти: визначати проблеми, пов'язані з благополуччям тварин та брати участь в корективних діях.

2. Програма навчальної дисципліни

Оновлений варіант ОП знаходиться на апробації та розглянутий на засіданні кафедри Протокол № 14 від 05.2020 р..

Модуль 1

Тема 1. Введення.

Проблема визначення етології. Періоди розвитку. Основна мета та методи етології. Зв'язок етології з іншими дисциплінами. Місце етології в системі наук. Визначення поняття добробуту, як науки, її завдання.

Тема 2. Що є і не є добробутом тварин.

Визначення основних понять. Характеристика. Протокол «Про захист і добробут тварин». Сучасні підходи до добробуту тварин. Фізичний та психологічний стан добробуту. Визначення «П'ять свобод».

Тема 3. Умови утримання тварин.

Дослідження умов утримання тварин. Гігієна утримання тварин. Вплив мікроклімату на фізіологічний стан продуктивність тварин. Стійлова та пасовищна системи утримання. Характеристика основних технологічних процесів

Тема 4. Годівля тварин.

Наукові основи годівлі тварин . Основні елементи повноцінних раціонів та його роль харчуванні тварин . Потреба тварин за мікро і макроелементах їх джерела та норми згодовування. Потреба тварин за вітамінах. Контроль за повноцінністю годівлі. Дослідження раціону. Дослідження якості кормів.

Модуль 2

Тема 5. Зоопсихологія.

Історія виникнення. Предмет, методи лікування й завдання зоопсихології. Страх і стрес, біль. Поводження з хворими тваринами. Гуманна евтаназія. Видовий стереотип поведінки й лабільні поведінкові реакції. Відмінності «мов» людини і тварин.

Тема 6. Етологія тварин.

Вивчення фундаментальних принципів та проблематики благополуччя та поведінки тварин. Індивідуальні форми поведінки. Репродуктивна поведінка. Психічні прояви поведінки.

Тема 7. Вивчення формування та запровадження політики щодо благополуччя тварин (МЕБ, Codex Alimentarius, Європейська конвенція по захисту хребетних тварин)

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма					Заочна форма					
	Усього	у тому числі				усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Модуль 1.											
Тема 1. Введення План: 1. Історичні етапи виникнення етології тварин. 2. Визначення поняття добробуту, як науки, її завдання.	15	2		5		8					
Тема 2. Що є і не є добробутом тварин. План: 1. Визначення основних понять. 2. Характеристика.	15	2		5		8					
Тема 3. Умови утримання тварин План: 1. Дослідження умов утримання тварин 2. Гігієна утримання тварин	14	2		4		8					
Тема 4. Годівля тварин План: 1. Дослідження раціону 2. Дослідження якості кормів	14	2		4		8					
Разом за змістовим модулем 1	58	8		18		32					
Модуль 2.											
Тема 5. Зоопсихологія План: 1. Страх і стрес, біль 2. Поводження з хворими	11	2		4		5					

тваринами гуманна евтаназія.												
Тема 6. Етологія тварин.. План. 1. Вивчення фундаментальних принципів та проблематики благополуччя та поведінки тварин.	11	2		4		5						
Тема 7. Вивчення формування та запровадження політики щодо благополуччя тварин (МЕБ, Codex Alimentarius, Європейська конвенція по захисту хребетних тварин)	10	2		4		4						
Разом за змістовим модулем 2	32	6		12		14						
Усього годин	90	14		30		46						

4. Теми та план лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

Модуль 1		
1	Тема 1. Введення План: 1. Історичні етапи виникнення етології тварин. 2. Визначення поняття добробуту, як науки, її завдання.	2
2	Тема 2. Що є і не є добробутом тварин. План: 3. Визначення основних понять. 4. Характеристика.	2
3	Тема 3. Умови утримання тварин План: 3. Дослідження умов утримання тварин 4. Гігієна утримання тварин	2
4	Тема 4. Годівля тварин План: 3. Дослідження раціону 4. Дослідження якості кормів	2
Модуль 2		
5	Тема 5. Зоопсихологія План: 3. Страх і стрес, біль 4. Поводження з хворими тваринами 5. Гуманна евтаназія.	2
6	Тема 6. Етологія тварин.. План. 1. Вивчення фундаментальних принципів та проблематики благополуччя та поведінки тварин. 2. Індивідуальні форми поведінки. Репродуктивна поведінка. Психічні прояви поведінки.	2
7	Тема 7. Вивчення формування та запровадження політики щодо благополуччя тварин (МЕБ, Codex Alimentarius, Європейська конвенція по захисту хребетних тварин)	2
Разом		14

5. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1		
1	Тема 1. Менеджмент здоров'я стада та годівля	2

	Введення.	
2	Тема 2. Застосування принципів здоров'я тварин та етології, оцінка та зменшення факторів ризику, що провокують виникнення хвороб та негативно впливають на продуктивність.	2
3	Тема 3. Потреба щодо годівлі сільськогосподарських тварин та водної промислової фауни.	2
4	Тема 4. Голод та спрага у тварин.	2
5	Тема 5. Практика обліку стану здоров'я тварин	2
6	Тема 6. Обережне та раціональне використання ветеринарних препаратів.	2
	Модуль 2	
7	Тема 7. Принципи застосування превентивної медицини	2
8	Тема 8. Застосування принципів здоров'я тварин та етології	2
9	Тема 9. Оцінка та зменшення факторів ризику, що провокують виникнення хвороб та негативно впливають на продуктивність.	2
10	Тема 10 Етика тварин	2
11	Тема 11. Одомашнювання тварин	2
12	Тема 12. Ненормальна поведінка тварин, мотивація Пізнання та свідомість у тварин	2
13	Тема 13. Контролювання поведінки тварин.	
14	Тема 14. Поліпшення добробуту тварин. Оцінка добробуту тварин	2
15	Тема 15. Розвиток та підтримка заходів біобезпеки, підтримка гігієни тварин	2
	Разом	30

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Сприйняття у тварин	10
2	Тема 2. Навчання тварин. Теорія асоціацій	10
3	Тема 3. . Генетично детермінована поведінка	10
4	Тема 4. Еволюція адаптивних стратегій	10
5	Тема 5. Розвиток поведінки.	6
	Разом	46

7. Методи навчання

1. Методи навчання за джерелом знань:

1.1. *Словесні*: розповідь, пояснення, робота з книгою (читання, виписування, конспектування, виготовлення таблиць, опорних конспектів тощо).

1.2. *Наочні*: демонстрація, ілюстрація, спостереження.

1.3. *Практичні*: лабораторний метод, практична робота.

2. Методи навчання за характером логіки пізнання.

2.1. *Аналітичний*

2.2. *Індуктивний метод*

2.3. *Дедуктивний метод*

3. Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів.

3.1. *Частково-пошуковий (евристичний)*

3.2. *Дослідницький*

4. Активні методи навчання - використання технічних засобів навчання, екскурсії, групові дослідження, самооцінка знань, використання навчальних та контролюючих тестів, використання опорних конспектів лекцій.

5. Інтерактивні технології навчання - використання мультимедійних технологій.

8. Методи контролю

1. Рейтинговий контроль за 100-бальною шкалою оцінювання ЄКТС

2. Проведення проміжного контролю протягом семестру (проміжна атестація)

3. Полікритеріальна оцінка поточної роботи студентів:

- рівень знань, продемонстрований на практичних, лабораторних та семінарських заняттях;
- активність під час обговорення питань, що винесені на заняття;
- результати виконання та захисту лабораторних робіт;
- самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань;

- результати тестування;
- письмові завдання при проведенні контрольних робіт;

9. Розподіл балів, які отримують студенти (залік)

Поточне тестування та самостійна робота										С Р С	Разом за модулі та СРС	Ате-ста-ція	Су-ма
Змістовий модуль 1 - 35 балів			Змістовий модуль 2 -35 балів		Змістовий модуль 3 - __ балів		Змістовий модуль n - __ балів						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	Tn	15	85 (70+15)	15	100
15	10	10	25	10									

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
69-74	D	задовільно	
60-68	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Рекомендована література

Базова:

1. Запорожан В.М., Аряєв М.Л. Біоетика та біобезпека: Підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв. — К.: Здоров'я, 2013. - 456 с.
Коляденко Н. В.
2. Зоопсихологія та порівняльна психологія: підручник /Н. В. Коляденко. - Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019.-508 с.

3. Севериновська О. В. Етологія (основи поведінки тварин) : підручник для вищих навчальних закладів / О. В. Севериновська, О. Є. Пахомов, В. К. Рибальченко. – Д. : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. – 292 с.
4. Manning, Aubrey An introduction to animal behaviour 2012/ Aubrey Manning, Marian Stamp Dawkins. – 6th ed., 470 p.
5. Ветеринарна клінічна біохімія / [Левченко В.І., Влізло В.В., Кондрахін І.П. та ін.]. – Біла Церква, 2002. – 400 с.
6. Dugatkin, Lee Alan, 2009 Principles of animal behavior / Lee Alan Dugatkin. -- Third edition, 674 p.
7. Внутренние болезни животных / пульмонология. – Гродно: ГрГМУ, 2011. – 192 с. [Г.Г. Щербаков, А.В. Коробов, Б.М. Анохин и др.]; под общ. ред. Г.Г. Щербакова, А.В.Коробова. – СПб.: Лань , 2002. – 736 с.
8. Внутрішні незаразні хвороби тварин: Підручник. — 2-ге вид., доп. / [М.О. Судаков, М. І. Цвіліховський, В. І. Береза та ін.]; за ред. М.О. Судакова. — К.: Мета, 2002. — 352 с.
9. Внутрішні хвороби тварин / [Левченко В.І., Кондрахін І.П., Влізло В.В. та ін.]; за ред. В.І. Левченка. – Біла Церква, 2001. – Ч. 2. – 544 с.
10. Внутрішні хвороби тварин / [Левченко В.І., Кондрахін І.П., Влізло В.В. та ін.]; за ред. В.І. Левченка. – Біла Церква, 2012. – Ч. 1. – 528 с.
11. Волков В.С., Базанов Г.А. Фармакотерапия и стандарты лечения заболеваний сердечно-сосудистой системы: Руководство для врачей. М.: ООО «Московское информационное агентство», 2010. – 360 с.
12. Диагноз при сердечно-сосудистых заболеваниях. Формулировка, классификации: практическое руководство / Под ред. И.Н. Денисова, С.Г. Гороховой. - М.: ГЕОТАР-Медиа, 2008. – 96 с.
13. Диагностическая техника в ветеринарии / [Ионов П.С., Беляков И.М., Уша Б.В. и др.]. – Москва: Колос, 1979. – 223 с.
14. Дослідження крові тварин та клінічна інтерпретація отриманих результатів. Методичні рекомендації / [Левченко В.І., Соколюк В.М., Безух В.М. та ін.]. – Біла Церква, 2002. – 56 с.
15. Дослідження сечі. Методичні рекомендації / [Левченко В.І., Тишківський М.Я., Сахнюк В.В. та ін.]. – Біла Церква, 2005. – 74 с.
16. Зубдинов Ю.И. Азбука ЭКГ / Ю.И. Зубдинов.- Изд.3-е.- Ростов на Дону изд-во «Феникс», 2003. – 160 с.
17. Кармалиев Р.С. Внутренние болезни собак, кошек и домашней птицы: учебное пособие / Р.С. Кармалиев. – Уральск, 2005. – 149 с.
18. Клиническая диагностика с рентгенологией [Воронин Е.С., Сноз Г.В., Васильев М.Ф. и др.]. – М.: Колос, 2006. – 509 с.
19. Клінічна діагностика внутрішніх хвороб тварин / [В.І. Левченко, В.В. Влізло, І.П. Кондрахін та ін.]; за ред. В.І. Левченка. – Біла Церква, 2004. – 608 с.
20. Клінічна діагностика хвороб тварин / [В.І. Левченко, М.О. Судаков,

- Й.Л. Мельник та ін.]; за ред. В.І. Левченка. – К.: Урожай, 1995. – 368 с.
21. Основы кардиологии. Принципы и практика (2-е издание) / под ред. проф. Клива Розендорфа – Львов: Медицина свиту, 2007. – 1060 с.
22. Практикум з клінічної діагностики хвороб тварин до лабораторних занять і самостійної роботи студентів ОКР «Бакалавр» на пряму підготовки 6.110101 «Ветеринарна медицина» / [Н.І. Сусллова, П.П. Антоненко, П.М. Складоров та ін.] // Дніпропетровський державний аграрний університет, кафедра клінічної діагностики та внутрішніх хвороб тварин – Дніпропетровськ : Видавництво ДДАУ, 2013. – 274 с.

Електронний ресурс:

1. <https://www.gov.uk/government/publications/consolidated-version-of-aspa-1986>
2. <https://www.nc3rs.org.uk/welfare-assessment>
3. https://www.elsevier.com/_data/promis_misc/ARRIVE.pdf

Допоміжна:

1. Закон України «Про ветеринарну медицину» / Постанова Верховної Ради України №2499-ХІІ від 25.06.92 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – С. 531 (із змінами і доповненнями).
2. Антоненко П.П. Фітотерапія у тваринництві: профілактика хвороб, зміцнення імунітету, підвищення продуктивності / П.П.Антоненко: монографія.- Дніпропетровськ : ІМА – прес, 2010.- 260с.
3. Козачок В.С. Клінічне дослідження екзотичних тварин: Навчальний посібник / В.С. Козачок, О.О. Скиба, М.І. Цвіліховський. – К.: Арістей, 2010. – 252 с.
4. Коваленко Л.И. Методы терапевтической помощи животным. Краткий справочник / Л.И. Коваленко. – К.: Урожай, 1991. – 208 с.: ил.
5. Кондрахин И.П. Диагностика и терапия внутренних болезней животных / И. Кондрахин, В. Левченко. – Москва: Аквариум-Принт, 2005. – 830с.: ил.
6. Коробов А.В. Методологические основы к порядку клинического обследования больного животного. Учебное пособие (монография) / Коробов А.В., Щербаков Г.Г., Паршин П.А. – Москва: Аквариум-Принт, 2008. – 64 с.: ил.
7. Круглова Ю.С. Морфологические исследования крови у различных видов животных (клиническая гематология): методические указания / Круглова Ю.С., Коробов А.В. – М.: ФГОУ ВПО МГАВМиБ, 2009. – 48 с.
8. Ленец И.А. Диагностика назазных болезней животных с

- применением вычислительной техники / Ленец И.А. – Москва, 1989. – 360
9. Локес П.І. Дослідження калу у собак і кішок. Методичні вказівки / Локес П.І., Курман А.Ф., Кірдан С.В. – Полтава, 2002. – 42 с.
 10. Локес П.І. Дослідження сечі у собак і кішок. Методичні вказівки / Локес П.І., Курман А.Ф. – Полтава, 2002. – 50 с.
 11. Любина А.Я. Программированное пособие по методам клинических лабораторных исследований / Любина А.Я., Спектор И.С., Катасонова Т.В. – Москва, 1971. – 208 с.
 12. Мазуркевич А.Й. Патолофізіологія тварин / Мазуркевич А.Й., Тарасевич В.Л., Ключі Дж. – К.: Вища школа, 2000. – 352 с.
 13. Мартин М. Руководство по электрокардиологии мелких домашних животных / Мартин М.; пер. с англ. Суворов О.В.; под ред. Зориной А.И. – Москва: ООО «АКВАРИУМ ПРИНТ», 2005. – 144 с.
 14. Методичні вказівки щодо використання біохімічних досліджень біологічного матеріалу у державних лабораторіях ветеринарної медицини при діагностиці захворювань інфекційної патології / Ю.М. Новожицька, Д.П. Кучерюк, О.В. Голубець; Мін. агр. політики України, Держ. деп. вет. мед. України. – Київ, 2000. – 85 с.
 15. Антоненко П.П. Профілактичне застосування препарату природного походження «Фітопанку» в тваринництві. Метод. реком. / П.П.Антоненко .- Дніпропетровськ : ІМА- прес 2008.- 20 с.
 16. Антоненко П.П.Застосування препаратів природного походження «Фітохолу» і «Гастроциду» для профілактиці незаразних хвороб тварин і птиці. . Метод. реком. / П.П.Антоненко .- Дніпропетровськ : ІМА- прес 2008.- 20 с.
 17. Лабораторне дослідження крові тварин та інтерпретація його результатів. Методичний посібник / [Левченко В.І., Головаха В.І., Сахнюк В.І та ін.]. За ред. В.І. Левченка і В.М. Безуха. – Біла Церква, 2015. – 136 с.
 18. Методы ветеринарной клинической лабораторной диагностики: справочник / [Кондрахин И.П, Архипов А.В., Левченко В.И. и др.]; под ред. проф. И.П. Кондрахина. – Москва: Колос, 2004. – 520 с.
 19. Методы клинического обследования больного животного. Учебно-методическое пособие / [Кумков В.Т., Коробов А.В., Паршин П.А. и др.]. – М.: МГАВМиБ им. К.И. Скрябина, 2005. – 39 с.